

УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО ФИЛОСОФИЯ за VIII клас (ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНА ПОДГОТОВКА)

КРАТКО ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

Тази програма описва обучението по философия в VIII клас. Неговата основна цел е да подпомогне **личностното развитие и себепознание** на учениците чрез развиване на *умения за самостоятелно, критично и творческо мислене*. Формирането на личната идентичност като основна екзистенциална задача на младите хора в тази възраст се насърчава чрез: 1. запознаване с възможностите на философското познание за осмисляне на всекидневния опит; 2. изучаване и прилагане на *психологически модели за себепознание и развитие*.

Обучението по философия в средното училище се основава на ценността и авторитета на философската традиция и се ръководи от следните принципи:

- съгласуване с нуждите и интересите на ученика; диалогичност; интерактивност и интерсубектност в образованието; развитие на ключови компетентности; партньорство; развитие на класа и училището като демократични общности.

Учебното съдържание по философия в VIII клас обхваща **три тематични области** – *Познание и реалност, Личност и себепознание, Основни познавателни и функционални компетентности*, които съответстват на изискванията за резултатите от обучението по учебния предмет философия в Държавния образователен стандарт за общообразователна подготовка.

Учебното съдържание е структурирано около **четири основни теми**. Обучението започва с темата „Що е философия?“ - кратко въведение в спецификата на философията като „любов към мъдростта“, историческото начало на философията и типични екзистенциални ситуации, в които могат да възникнат философски въпроси. Втората тема „Личност и себепознание“ представя различни антропологически и психологически подходи към изследването на човека. Третата основна тема „Междупличностни отношения“ дава възможност за изследване на социалните роли, които личността играе в процеса на типични междупличностни взаимодействия - общуване, споделяне на емоции, живот в група, работа в екип. Четвъртата основна тема „Личност и социална среда“ разглежда влиянията на социалната среда върху човешката личност чрез понятията за конфликт, агресия и психично здраве.

Ясен приоритет е постепенното изграждане на умения и „преносими“ компетентности (трета тематична област, описана в отделна таблица), които се формират в процеса на обучение по философия, но са напълно преносими и приложими и в други съдържателни области. Тези компетентности се въвеждат и упражняват на начално ниво в VIII клас, като се очаква да бъдат развити напълно в края на X клас. Дейностите за развитие на преносимите компетентности се осъществяват в часовете за упражнения *през цялата учебна година* по повод на *всички* теми от другите две съдържателни области. В друга таблица са посочени примери за конкретни дейности, които допринасят за развиването на комплексните преносими компетентности.

Овлавяването на умения като приоритет се проявява в предвиденото съотношение между броя на часовете за нови знания и този за практически дейности и упражнения, както и в съотношението между формите на оценяване. Така формулираните цели на обучението по философия в VIII клас изискват прилагането на интерактивни методи на преподаване и последователно възлагане на разнообразни групови задания.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО В КРАЯ НА КЛАСА

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ	ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ
Личност и себепознание	<ul style="list-style-type: none"> • Познава основни антропологически и психологически понятия и теории. • Анализира собствените си силни и слаби страни по отношение на своето развитие, междуличностните отношения и взаимодействия със социалната среда. • Аргументира и отстоява личната си позицията в различни ситуации на общуване (асертивност). • Изследва познавателен проблем, като работи в малка група. • Прилага придобитите знания за постигане на личностно развитие и интегритет. • Полага усилия за изграждане на чувство на съпричастност и доверие в общността (групата) чрез сътрудничество и конструктивно общуване.
Познание и реалност	<ul style="list-style-type: none"> • Познава спецификата на философското познание за реалността: философия, светоглед, знание, мъдрост. • Използва философски и психологически понятия и теории за осмисляне на личния си опит. • Осъзнава значението на философската традиция като ресурс за формиране и обосноваване на личен светоглед.
Основни познавателни и функционални компетентности	<p>1. Анализ на философски текст: Ученикът умее да формулира тезата на текста и да я оценява от гледна точка на жизнения си опит.</p> <p>2. Създаване на аналитичен текст (философско есе): Ученикът умее да създава кратък аналитичен текст с ясна структура, в който формулира проблем и теза и я аргументира предимно чрез примери и аргументи от всекидневието и личния опит.</p> <p>3. Участие в дискусия: Ученикът може да формулира ясно и точно лична позиция и да я обосновава. Участва конструктивно в диалогични форми на философско изследване с определен регламент (дискусия).</p> <p>4. Анализ на казус: Ученикът умее да анализира проблемна ситуация, да формулира проблем или конфликт и да аргументира лична позиция.</p> <p>5. Разработване на проект (социален и/или изследователски): Ученикът умее да осъществява индивидуални и групови проучвания, като използва разнообразни информационни източници, постига и представя конкретни резултати.</p> <p>6. Публично представяне (презентационни умения): Ученикът умее структурирано да представя пред публика информация, като спазва предварително зададен регламент и използва различни средства и технологии за онагледяване.</p>

УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
I. ТЕМА: ЩО Е ФИЛОСОФИЯ?		
1.1. Знание и мъдрост	<ul style="list-style-type: none"> - Разбира спецификата на философията като „любов към мъдростта”. - Различава понятията знание и мъдрост. - Различава философското познание от познанието на частните науки и религията. - Разграничава философските от всекидневните въпроси. 	философия, мъдрост, знание, светоглед
1.2. Начала на философстването	<ul style="list-style-type: none"> - Познава историческото възникване на философията от митологичното мислене в древна Гърция и го описва чрез понятията мит и логос. - Разпознава ситуации в опита си, които изискват философско осмисляне (удивление, съмнение, гранични ситуации). - Различава историческо от екзистенциално начало на философстването. - Разбира личностния смисъл от заниманията с философия. 	мит, логос, удивление, съмнение, гранични ситуации
2. ТЕМА: ЛИЧНОСТ И СЕБЕПОЗНАНИЕ		
2.1. Личностната идентичност като философски проблем	<ul style="list-style-type: none"> - Разбира философските търсения на идентичността на човека чрез отношенията между понятията душа и тяло. - Различава понятията индивид и личност (единичност и уникалност). - Изследва аспекти на личната си идентичност. - Осъзнава динамиката и ценността на личностното развитие. 	индивид, личност, душа, тяло
2.2. Подходи за изследване на човека	<ul style="list-style-type: none"> - Разпознава основни възгледи (за човешката психика и поведение) на бихейвиоризма, психоанализата и хуманистичната психология. - Анализира сходствата и разликите между човека и други форми на съществуване: животни, машини, компютри и т.н. - Различава философски и психологически подходи при изследването на човека. - Осъзнава значението на психологическите теории за личността за себепознанието и личностното развитие. 	психология, човек, психика, съзнание, поведение

	<ul style="list-style-type: none"> - Проявява нагласа за използване на философски и психологически концепции за човека при осмислянето на личния опит и социалната среда. 	
2.3. Самооценка и мотивация	<ul style="list-style-type: none"> - Определя понятията Аз-образ и самооценка и разбира тяхната взаимовръзка. - Познава модела на Ейбрахам Маслоу за описание на човешките потребности. - Изследва своя Аз-образ и самооценка. - Анализира своето поведение чрез понятията потребности, мотиви и цели. - Съотнася знанието за своите потребности и самооценка с плановете си за кариерно развитие. - Отнася се конструктивно към себе си и другите личности. 	Аз-образ, самооценка, потребности, мотиви, цели, кариерно развитие
2.4. Личностно развитие	<ul style="list-style-type: none"> - Познава основни теории, които описват развитието на личността (социално-психологическо – Е. Ериксън, когнитивно – Ж. Пиаже, морално – Л. Колбърг). - Определя понятията учене, памет, въображение. - Прилага изучаваните понятия и теории за обясняване на ситуации от личното си развитие. - Изследва собствения си начин на учене и използва техники за ефективно учене. - Оценява ролята на уменията за учене за личностното развитие през целия живот. 	личностно развитие, учене, памет, въображение
3. ТЕМА: МЕЖДУЛИЧНОСТНИ ОТНОШЕНИЯ		
3.1. Общуване	<ul style="list-style-type: none"> - Разбира общуването като социално умение. - Различава средствата на вербалното и невербалното общуване. - Прилага техники за активно слушане в процеса на общуване в клас. - Разпознава характерни стереотипи като пречка за общуването и приемането на другостта. - Разпознава емоциите и променя съответно поведението си (проявява емоционална интелигентност). - Оценява важността на емпатията за ефективното общуване. - Отстоява и аргументира позицията си в процеса на общуване 	общуване, емпатия, асертивност, емоционална интелигентност

	(автентичност и асертивност).	
3.2. Социални групи и роли	<ul style="list-style-type: none"> - Разпознава видове групи според различни критерии. - Разбира разликата между група и екип. - Познава алтернативни теории за лидерство. - Анализира личностната си идентичност през принадлежността си към различни социални групи. - Изследва ролите и отношенията в класа като социална група. - Проявява готовност да развива своя потенциал за работа в екип. - Осъзнава важността и влиянието на груповата принадлежност за личностната идентичност и развитие. 	социални групи, социални роли, екип, лидерство
4. ТЕМА: ЛИЧНОСТ И СОЦИАЛНА СРЕДА		
4.1. Конфликти	<ul style="list-style-type: none"> - Познава различни стратегии за справяне с конфликти. - Познава причините за агресията и типичните форми на агресивно поведение. - Описва и оценява поведението си в конфликтни ситуации, като прилага психологически модели. - Разпознава форми на агресия в училище и общността. - Разбира положителните аспекти на конфликта като възможност за изясняване на отношения и решаване на проблеми. - Оценява ефективното общуване и разрешаване на конфликти като възможности за превенция на агресивно поведение. 	решаване на конфликти, агресия
4.2. Психично здраве и зависимости	<ul style="list-style-type: none"> - Познава видовете зависимости. - Различава фактори от причини за попадане в зависимост. - Изследва своя личен опит за фактори, които могат да доведат до изпадане в зависимост. - Анализира отношението между психичното здраве и самооценката, личната и груповата идентичност. - Осъзнава важността на волята и подкрепата от средата за справяне със зависимо поведение и поддържане на психичното здраве. 	зависимост (физиологична, психична, социална), локус на контрол, психично здраве

Основните познавателни и функционални компетентности се изграждат през целия курс на обучение и през всички теми. Необходимо е да се планира първоначалното им въвеждане в рамките на 2 до 4 часа годишно.

Основни познавателни и функционални компетентности	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
1. Анализ на философски текст (използване на популярни научни, психологически или философски текстове като източник на информация)	<ul style="list-style-type: none"> - Може да различава аналитичен текст (популярно научен или философски) от художествен текст. - Може да формулира коректно авторовата теза и да задава въпроси към текста. - Сравнява информация от различни текстове по една и съща тема или проблем. - Изразява ясно лична позиция към текста и я аргументира. 	аналитичен текст
2. Създаване на аналитичен текст	<ul style="list-style-type: none"> - Формулира писмено ясна и разбираема теза/лична позиция по даден проблем. - Аргументира писмено теза/лична позиция, предимно с примери и аргументи от ежедневието. 	
3. Участие в дискусия	<ul style="list-style-type: none"> - Формулира ясно и разбираемо лична позиция и я обосновава. - Осъзнава нуждата от спазване на правила като условие за ефективност на дискусията. 	
4. Анализ на казус	<ul style="list-style-type: none"> - Разпознава изучаван философски или психологически проблем в описанието на конкретна ситуация (казус). - Формулира и аргументира решение или лична позиция. 	казус
5. Работа по проект (самостоятелно проучване по тема)	<ul style="list-style-type: none"> - Осъществява самостоятелно групово или индивидуално проучване по теми от учебната програма. - Представя резултатите от проучванията си. - Създава конкретни продукти (презентации, текстове, творчески форми – колажи, филми, блогове, уикита...). 	проект, цел, резултат
6. Публично представяне	<ul style="list-style-type: none"> - Може да подготви кратко публично представяне с ясно изразена структура (въведение, изложение, заключение). - Може да онагледява представянето си с различни средства и технологии. - Умее да спазва предварително зададен времеви и съдържателен регламент за представянето. 	

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНО ПРОЦЕНТНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАДЪЛЖИТЕЛНИТЕ УЧЕБНИ ЧАСОВЕ ЗА ГОДИНАТА

Годишният брой часове за изучаване на учебния предмет философия в VIII клас е определеният годишен брой часове в прилагания в училището рамков учебен план.

За нови знания	39%
За практически дейности и упражнения	45%
За обобщение	5%
За контрол и оценка (За входно и изходно ниво, за контролни работи)	11%

СПЕЦИФИЧНИ МЕТОДИ И ФОРМИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА ПОСТИЖЕНИЯТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Оценяването на постиженията на учениците включва не само усвояването на знанията, но също така и степента на придобиване на умения и тяхното прилагане за диференцирано и аргументирано изразяване на лична позиция. Ученикът се насърчава да формира лично отношение към философските и психологическите проблеми, но начинът на разглеждането им се основава на критическо мислене и последователност, които са измерими и поради това могат да бъдат оценявани. Обучението по философия създава условия за възможна промяна в личността и обществото чрез работа върху нагласите на учениците, които невинаги са измерими с количествени показатели.

Важна част от оценяването е участието на ученика в различни форми на *групови* задания. По такъв начин се развиват умения за учене, за работа в екип и за наблюдение и рефлексия на групови процеси.

Съотношение при формиране на срочна и годишна оценка:

Индивидуално участие в работата в клас (анализ на текст, дискусии, дебати, анализ на казуси, проекти...)	25%
Индивидуални писмени задачи (домашни работи – аналитичен текст, анализ на текст, есе, портфолио, анализ на казус)	20%
Контролни работи (писмени изпитвания)	25%
Участие в групови практически дейности (дискусии, казуси, проекти, презентации, творчески	30%

ДЕЙНОСТИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА КЛЮЧОВИТЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ, КАКТО И МЕЖДУПРЕДМЕТНИ ВРЪЗКИ

Философията учи на *систематично* и *последователно* мислене, което създава връзки между отделни явления и цялостен контекст. Ето защо в процеса на преподаване са възможни множество междупредметни връзки.

Четири от осемте ключови компетентности в Европейската референтна рамка за учене през целия живот - умения за учене, обществени и граждански компетентности, инициативност и предприемчивост, културни познания и творчески изяви - се развиват оптимално чрез обучението по философия. Елементи на други три ключови компетентности - умения за общуване на роден и на чужд език и дигитална компетентност - се включват в комплексните *познавателни и функционални компетентности* (според Европейската квалификационна рамка), които се формират в обучението по философия. Развиването на тези ключови компетентности преминава през осъществяването на разнообразни конкретни дейности.

Дейности	Ключови компетентности	Междупредметни връзки
В класната стая		
Разбиране, използване, съпоставяне, оценяване и осмисляне на различни по формат текстове (непрекъснат – писмена реч, организирана в изречения, структурирани в абзаци; прекъснат – таблица, графика, диаграма, списък, изображение и др.; смесен – комбинация от прекъснат и непрекъснат текст), включително и дигитални, за изпълнение на определени задачи. Използване на популярни научни, психологически или философски текстове като източник на информация (на български и чужди езици според профила на училището)	общуване на роден език общуване на чужди езици (според профила на училището)	български език и литература, чужди езици - умения за анализ на текст - откриване на философски проблеми/теми в литературни и публицистични текстове
Организиране на дискусии по проблеми, важни за личността и образователната общност (група, клас, училище)	общуване на роден език обществени и граждански компетентности	български език/чужди езици - спазване на езиковата норма гражданско образование
Анализ на казус	общуване на роден език обществени и граждански компетентности	природни науки, история и цивилизация, ИТ, география и икономика, гражданско образование
Изготвяне на публични презентации на резултатите от индивидуални и групови	общуване на роден и чужд език дигитална компетентност	- спазване на езиковите норми при изложението - използване на ИКТ при търсене на информация и

изследователски задачи	инициативност и предприемчивост умения за учене	оформяне на презентации - планиране и осъществяване на индивидуални и групови изследователски задачи, работа в екип
Срещи с експерти (напр. консултанти по кариерно развитие, работещи със зависими и др.)	общуване на роден език обществени и граждански компетентности инициативност и предприемчивост	гражданско образование
Анализ на музикални творби и произведения на изкуството (картини, филми, видеоклипове)	общуване на роден език културна осъзнатост и творчество	литература, история и цивилизация, изобразително изкуство, музика
<i>Извън класната стая</i>		
Самостоятелни или групови проучвания в интернет по теми от програмата	общуване на роден и чужд език умения за учене дигитална компетентност обществени и граждански компетентности	- търсене и критична оценка на информация в интернет (на роден или чужди езици)
Посещение на различни институции (консултантски центрове, НПО, тренинг организации)	общуване на роден и чужд език умения за учене инициативност и предприемчивост обществени и граждански компетентности	гражданско образование
Творчески задачи – рисунки, музика, поезия, проза, художествена фотография, компютърна графика, театър и др.	културна осъзнатост и творчество	изобразително изкуство, музика – изразяване на философски идеи чрез средствата на изучаваните изкуства